

VIII. Elementy przyrody

LEŚNICTWO

Charakterystyka przyrodnicza RDLP w Łodzi

Na terenach leśnych województwa łódzkiego występuje około 1100 gatunków flory naczyniowej, 134 gatunków mszaków, 166 gatunków porostów i około 1000 gatunków grzybów. W większości są to rośliny pospolite w całej Polsce. Na uwagę zasługuje jednak dość liczna grupa roślin, których granice zasięgów znajdują się właśnie na tym terenie. Spotykają się tu przedstawiciele flory górskiej, na odosobnionych placówkach niżowych, z florą borealną, subatlantycką oraz subkontynentalną (sarmacką). Pokazną grupę stanowią rośliny synantropijne, związane z człowiekiem i jego działalnością gospodarczą. Grupa ta wykazuje tendencje wzrostu co do liczby gatunków i zajmowanego areału. Znalazło tu ostoję 51 gatunków roślin objętych prawną ochroną, 20 gatunków zaewidencjonowano w Polskiej Czerwonej Księdze a 138 gatunków na tym terenie uznaje się za zagrożone wyginięciem [Jakubowska-Gabara J., Kucharski L. 1999]

Fauna Makroregionu Polski Środkowej nie różni się w sposób zasadniczy od fauny Polski niżowej. Jest jedynie nieco uboższa w porównaniu z obszarami sąsiednimi z powodu małej liczby zbiorników wodnych i rozdrobnionej powierzchni leśnej. Zaewidencjonowano tu 989 gatunków, w tym 779 bezkręgowców i 210 kręgowców. Fauna ssaków liczy 40 gatunków. O większości występujących gatunków ssaków brak jest danych o ich rozmieszczeniu i liczebności. Najslabiej poznaną grupą są nietoperze. Najlepiej rozpoznane są ssaki łowne, o których informacje ilościowe zawarte są w corocznie sporządzanych planach hodowlanych kół łowieckich [Jakubowska-Gabara J., Markowski J. 2002].

Na ratowanie rzadkich i chronionych gatunków oraz siedlisk przyrodniczych, niewątpliwym wpływem m.in. przez świadome planowanie zabiegów hodowlanych i gospodarczych mają pracownicy Lasów

Państwowych. Niezbędnym jest zatem aby dysponowali pełnymi danymi dotyczącymi obszarów o wybitnych walorach przyrodniczych, które znajdują się na gruntach będących w zarządzie PGL LP.

Ustawa o lasach nakłada na Lasy Państwowe obowiązek „sporządzania okresowych, wielkoobszarowych inwentaryzacji stanu lasów i zasobów leśnych oraz prowadzenia banku danych o zasobach leśnych i stanie lasów”.

Pierwszą inwentaryzację przyrodniczą przeprowadzono w LP w latach 90. ubiegłego stulecia. Przedmiotem inwentaryzacji była fauna i flora. Poddano waloryzacji przyrodniczej szczególnie cenne drzewostany, bagna, torfowiska oraz twory przyrody ożywionej i nieożywionej. Wyniki były podstawą sporządzania programów ochrony przyrody dla nadleśnictw.

W latach 2006–2007 w Lasach Państwowych, mając na względzie kryteria unijnego programu Natura 2000, przeprowadzono powszechną inwentaryzację przyrodniczą. Na terenie lasów RDLP w Łodzi zinwentaryzowano zgodnie z dyrektywą siedliskową 35 siedlisk przyrodniczych, 20 gatunków zwierząt i 4 gatunki roślin. Zgodnie z dyrektywą ptasią dotyczącą gatunków ptaków i ich siedlisk wykazane zostały bocian czarny, bielik, żuraw i cietrzew.

Obecnie trwają weryfikujące i uzupełniające prace inwentaryzacyjne. Wyniki inwentaryzacji są własnością Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych i tworzą bazę informacji w skali kraju dotyczącą: populacji gatunków wskaźnikowych, map stanowisk tych gatunków i obszarów funkcjonalnych kraju, wyodrębnionych w zależności od ich zagęszczenia i innych wybranych cech.

Wyniki dały podstawę do sformułowania propozycji uzupełniających do tworzonej w Polsce sieci Natura 2000.

W roku bieżącym, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Łodzi wraz z nadleśnictwami czynnie uczestniczy w procesie tworzenia sieci Natura 2000.

Gospodarowanie zasobami leśnymi

Podstawowe zadania z hodowli lasów to:

▪ Odnowienia i zalesienia

Odnowienie lasu jest wprowadzeniem nowego pokolenia lasu sztucznie lub naturalnie (samosiew) na miejsce dotychczasowych drzewostanów usuniętych w toku użytkowania lub zniszczonych np. na skutek klęsk żywiołowych.

Zalesienie to objęcie uprawą leśną (posadzenie sadzonek drzew leśnych) gruntów dotychczas użytkowanych rolniczo lub nie użytkowanych a przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego gmin do zalesienia.

Średnioroczne zadania z zakresu hodowli lasu w 2008 roku na terenie RDLP Łódź

Odnowienia i zalesienia – ogółem 2205,01 ha; w tym:

1. Zalesienia – 61,41 ha
2. Odnowienia na powierzchniach otwartych – 1243,47 ha
3. Odnowienia pod osłoną drzewostanów – 961,54 ha
4. Odnowienia naturalne – 95,72 ha
5. Przebudowa drzewostanów będących pod wpływem emisji przemysłowych – 180,69 ha

▪ Pielęgnowanie lasu

Pielęgnowanie lasu obejmuje całość czynności gospodarczych (w tym cięć pielęgnacyjnych) związanych z pielęgnowaniem ekosystemów leśnych. Ma ono na celu utrzymanie zwarcia, tworzenie dolnych warstw drzewostanu (podszyty II piętro), wzbogacanie składu gatunkowego.

Średnioroczne zadania z hodowli lasu za 2008 rok na terenie RDLP Łódź

Pielęgnowanie lasu – ogółem 11 878,99 ha; w tym:

1. Wprowadzanie podszytów – 80,79 ha
2. Pielęgnacja upraw – 6724 ha
3. Czyszczenia wczesne – 2417,60 ha
4. Czyszczenia późne – 2269,39 ha

▪ Produkcja szkółkarska

Szkółki leśne to wydzielone powierzchnie (133 ha) z ilości 43 szt., służące do produkcji materiału sadzeniowego. Średniorocznie (z ostatnich 5 lat) hoduje się ca 50 mln sztuk sadzonek, głównie sosny, świerka, jodły, modrzewia, dęba, buka, brzozy, olszy, wiązu, klonu, lipy, graba, jesionu. Produkowane są również sadzonki tzw. gatunków biocenotycznych kasztanowca, jabłoni, gruszy, czereśni ptasiej, jarzębiny, bzu, trzmieliny, czeremch, kruszyny, głogu, derenia, karagany i róży w ilości 2,0 mln sztuk. Z całości tej produkcji ok. 7–10 mln sztuk sadzonek produkowane jest na potrzeby prywatnych odbiorców.

▪ Pozyskanie drewna

Roczne pozyskanie drewna to 60% przyrostu bieżącego masy drzewnej tj. średnio za 2008 rok 25 771 m³.

Doskonalenie gatunkowej i funkcjonalnej struktury lasu

Aktualny stan wiedzy przyrodniczej pozwala jednoznacznie stwierdzić, iż lasy, jako najbardziej naturalne, długowieczne i wielokoprzestrzenne zespoły przyrodnicze wywierają zasadniczy wpływ na zachowanie równowagi w przyrodzie. Stan tej równowagi jest uzależniony od stopnia naturalności lasów i ich potencjału przyrodniczego. Wzrosty te decydują o możliwościach adaptacji lasów do zmieniających się warunków życia.

Stopniowy wzrost gospodarczy i zwiększanie się liczby ludności wzmagają presję na lasy i jednocześnie rodzą coraz większe oczekiwania społeczne wobec lasów i leśnictwa. Rośnie więc zapotrzebowanie na środowiskotwórcze, produkcyjne, ochronne i socjalne funkcje lasów.

Osiągnięcie postawionych celów wymaga od hodowli lasu doskonalenia gatunkowej i funkcjonalnej struktury drzewostanów. Poprawa tej struktury na terenie RDLP Łódź ma charakter ciągły i polega na konsekwentnej przebudowie drzewostanów w różnym stopniu zniekształconych i niedostosowanych do siedliska. W zało-

zeniach opracowanych programów przebudowy drzewostanów (w planach urządzania gospodarstwa leśnego) uwzględnione zostały nie tylko cechy drzewostanów (jakość, zasobność) oraz zgodność ich składu gatunkowego z możliwościami siedliska, ale również funkcje, jakie będą pełniły w następnych dziesięcioleciach. Realizując zasadę zrównoważonego rozwoju leśnictwa, coraz większą rolę przypisuje się funkcjom ochronnym i infrastrukturalnym, nie umniejszając przy tym funkcji gospodarczych.

Jednym z podstawowych warunków umożliwiających lasom ich wielofunkcyjny charakter jest właściwy skład gatunkowy. Z przeprowadzonej analizy zgodność celu hodowlanego z typami siedliskowymi lasu na terenie RDLP Łódź wynika, że udział poszczególnych gatunków drzew nie jest optymalny. Grupą gatunków, których udział w lasach RDLP jest zbyt wysoki stanowią sosna i brzoza, natomiast niewystarczającą powierzchnię zajmują dęby, buk i jodła. Informacja ta uwzględniana jest w długookresowym planowaniu hodowlanym, a efektem prowadzonych prac jest wzrastający udział gatunków liściastych w lasach RDLP.

W celu doprowadzenia do zgodności udziału gatunków drzew z siedliskiem prowadzona jest ciągła przebudowa drzewostanów, w tym przebudowa częściowa i całkowita. Zakres przebudowy drzewostanów w kolejnych 6 latach pokazano w tabeli VIII.1.

Przewiduje się, że już w najbliższych latach udział przebudowy częściowej znacznie wzrośnie z uwagi na zmiany w typach siedliskowych lasu w kierunku siedlisk żyzniejszych. Przy tworzeniu dolnych warstw drze-

wostanu wykorzystywane są odnowienia naturalne, przykładowo: w 2003 r. – 98 ha, w 2004 – 147 ha, w 2005 r. – 126 ha, w 2006 – 104 ha, w 2007 r. – 53 ha, w 2008 r. – 56 ha.

Znaczącą rolę w doskonaleniu gatunkowej i funkcjonalnej struktury lasów RDLP Łódź odgrywają wprowadzane do drzewostanów sosnowych podszyty (w 2003 r. – 245 ha, w 2004 r. – 788 ha, w 2005 r. – 520 ha, w 2006 – 315 ha, w 2007 r. – 137 ha). Łącznie w ostatnim 5-leciu 2005 ha.

Konsekwentnie realizowane działania dla zwiększenia różnorodności biologicznej drzewostanów (urozmaicenie składu gatunkowego) na terenie RDLP Łódź wpłyną na poprawę ekologicznych funkcji lasu (większa stabilizacja obiegu wody, zabezpieczenie przed erozją, stabilizacja składu atmosfery, kształtowanie warunków dla życia i zdrowia) oraz gospodarczych (wyraźne podwyższenie produktywności).

Działania na rzecz zwiększania lesistości województwa

Program krajowy zakłada wzrost lesistości do 30% w 2020 r. i około 33% w perspektywie 2050 roku.

Planuje się, że do roku 2015 lesistość województwa ma wzrosnąć do poziomu około 24%. Największy wskaźnik lesistości posiadałyby powiaty: tomaszowski, radomski, opoczyński i bełchatowski – około 35%, zaś najmniejszy powiaty: kutnowski i łęczycki po ok. 5% [Polityka Ekologiczna Województwa Łódzkiego 2001].

Lasy Państwowe podejmują działania na rzecz zwiększania lesistości poprzez zalesia-

Tabela VIII.1. Przebudowa drzewostanów w latach 2003–2008

Rok	Przebudowa drzewostanów		
	całkowita	częściowa	Razem
2003	555	589	1144
2004	568	852	1420
2005	337	679	1056
2006	417	519	937
2007	474	446	923
2008	852	582	1434
Razem	3203	3667	6870

nie gruntów marginalnych będących w zasobach LP, bądź przejętych na rzecz Skarbu Państwa.

Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych wspomagają działania na rzecz wzrostu lesistości poprzez dofinansowanie ze środków Funduszu Leśnego zakupu sadzonek dla indywidualnych właścicieli gruntów.

Tabela VIII.2. Powierzchnia zalesień na gruntach prywatnych

Rok	Powierzchnia (ha)
2003	186
2004	135
2005	161
2006	125
2007	74
2008	61

Nadleśnictwa umożliwiają nabycie kwalifikowanego materiału sadzeniowego. Na podstawie liczby sprzedanych sadzonek prywatnym właścicielom można wnioskować, że dodatkowo zalesia się około 300 ha gruntów rocznie na koszt właściciela.

Zalesianie gruntów nie użytkowanych rolniczo wspierane jest również przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Ochrona lasu przed zagrożeniami powodowanymi przez czynniki abiotyczne, biotyczne

W 2008 roku zaistniała konieczność wykonania zabiegów ratowniczych techniką agrolotniczą na łącznej powierzchni 3851,52 ha, co wynikało z potrzeby ratowania drzewostanów sosnowych zagrożonych żerami barczatki sosnowki w Nadleśnictwie Gostynin (pow. 3627,51 ha) oraz osniugwiazdzistej w Nadleśnictwie Kolumna (pow. 224,01 ha).

Zabiegi ratownicze wykonane techniką naziemną przy użyciu chemicznych środków ochrony dotyczyły ochrony szkótek i najmłodszych upraw przed szkodami od szeliniaka (57,61 ha) oraz mszyc (4,70 ha).

W roku 2008 kontynuowano usuwanie szkód na terenie Nadleśnictwa Przedbórz i Piotrków powstałych w wyniku przejścia katastrofalnego wiatru w dniu 20 lipca 2007 roku. Z pozyskanej z skali RDLP Łódź łącznej masy 327 tys. m³ posuszu złomów i wywrotów aż przeszło 200 tys. m³ było udziałem tych dwóch nadleśnictw.

Należy również wspomnieć o tym, iż na terenie lasów województwa łódzkiego notujemy duże zagrożenie występowania chrabąszczowatych, które niszczą korzenie drzewek, a nawet dorosłych drzew. W odróżnieniu od większości obszaru kraju, w naszym regionie występują powszechnie, zarówno na gruntach zalesionych, wyłączonych z produkcji rolnej, jak i na glebach typowo leśnych i stanowią jedno z większych zagrożeń lasu na terenie województwa łódzkiego.

Najszerzej oddziaływującymi czynnikami antropogenicznymi (natury ludzkiej), rzutującymi negatywnie na zdrowotność i estetykę ekosystemów leśnych są zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego, a także gleb i wód, pożary lasu i zaśmiecianie obszarów leśnych.

W roku 2008 było 130 pożarów lasu i objęły powierzchnię ok. 27,67 ha. Straty oszacowano na 38 778,86 zł.

Elementem rażąco obniżającym estetykę lasów łódzkich jest ich powszechne zaśmiecianie, zwłaszcza wzdłuż szlaków komunikacyjnych oraz w okresie zbiorów płodów runa leśnego. Z terenów leśnych RDLP w Łodzi (dane z 2007 roku) uprzątnięto ok. 3360 m³ śmieci. Akcja ta kosztowała Lasy Państwowe 399,8 tys. zł.

Opracowanie: pracownicy RDLP w Łodzi

OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU

Rezerваты przyrody

Na terenie województwa łódzkiego znajduje się 89 rezerwatów przyrody. W 2008 roku ukazały się rozporządzenia wojewody dotyczące rezerwatów: Lasek Kurowski, Mokry Las, Dąbrowa w Niżankowicach i Jawo-

ra, zmieniające nieznacznie ich powierzchnię, co wynikało z konieczności dostosowania ewidencji gruntów Lasów Państwowych do powszechnej ewidencji gruntów. Obecnie rezerваты przyrody w województwie łódzkim zajmują 7404,66 hektarów, co stanowi około 0,4% jego powierzchni.

Tabela VIII.3. Rezerваты przyrody na terenie województwa łódzkiego, stan na 31.12.2008 r.

Lp.	Nazwa rezerwatu	Powiat	Pow. (ha)	Rodzaj rezerwatu – główny przedmiot ochrony
1	2	3	4	5
1	Ostrowy	kutnowski	13,04	leśny – grąd z dużym udziałem lipy drobnolistnej
2	Dąbrowa Świetlista	kutnowski	40,13	leśny – świetlista dąbrowa z bogatą florą; obszar siedliskowy Natura 2000
3	Ostrowy – Bażantarnia	kutnowski	27,24	leśny – wielogatunkowy las liściasty ze starodrzewiem dębowym
4	Perna	kutnowski	15,27	leśny – grąd z bogatą florą
5	Błonie	łęczycki	20,74	słonoroślowy – roślinność solniskowa (halofilna)
6	Polana Siwica	łowicki	68,38	florystyczny – śródleśne polany ze zbiorowiskami roślinności łąkowej i torfowej
7	Kopanicha	skierniewicki	42,53	leśny – zbiorowiska boru bagiennego, grądu, olsu i łęgu
8	Ruda – Chlebacz	skierniewicki	12,42	leśny – łęg olszowy ze stanowiskiem widłaka wrońca
9	Napoleonów	sieradzki	38,63	leśny – dąbrowa świetlista z udziałem licznych gatunków roślin chronionych
10	Dąbrowa Grotnicka	zgierski	100,47	leśny – dąbrowa świetlista z licznymi stanowiskami roślin chronionych; obszar siedliskowy Natura 2000
11	Ciosny	zgierski	2,42	florystyczny – gaj jałowcowy na wydmach, jeden z kilku rezerwatów jałowca w Polsce
12	Grądy nad Moszczenicą	zgierski	42,14	leśny – zbiorowiska leśne z przewagą grądów, bogata flora wczesnowiosenna
13	Grądy nad Lindą	zgierski	55,83	leśny – meandrująca rzeka Linda wraz z dopływem i źródłami oraz grądy i łęgi jesionowo-olszowe
14	Zabrzeźnia	zgierski	27,61	leśny – las grądowy z jodłą na granicy zasięgu
15	Kwaśna Buczyna	łowicki	14,19	leśny – zespół kwaśnej buczyny niżowej
16	Uroczysko Bażantarnia	skierniewicki	44,52	leśny – zbiorowiska grądu, świetlistej dąbrowy, olsu i łęgu jesionowo-olszowego
17	Bukowiec	łowicki	6,58	leśny – las mieszany z wyspowymi stanowiskami buka na granicy naturalnego zasięgu
18	Źródła Borówki	skierniewicki	21,99	leśny – źródła rzeki Borówki ze zbiorowiskami grądu i boru oraz swoiste cechy krajobrazu
19	Mianów	pabianicki	5,87	torfowiskowy – śródleśny kompleks torfowisk niskich z bogatą florą
20	Jodły Oleśnickie	pabianicki	11,7	leśny – wielowarstwowy drzewostan jodłowy
21	Torfowisko Rąbień	zgierski	42,12	torfowiskowy – torfowisko wysokie w pasie działu wodnego I rzędu z bogatą roślinnością – rezerwat ścisły
22	Polesie Konstantynowskie	łódzki	9,80	leśny – las naturalny z jodłą na granicy zasięgu
23	Las Łągiewnicki	łódzki	69,85	leśny – fragment lasu z dobrze zachowanymi fitocenozami grądu i dąbrowy świetlistej
24	Struga Dobieszkowska	zgierski	37,65	leśny – naturalny krajobraz strumienia śródleśnego oraz naturalne zbiorowiska łęgu i grądu
25	Wiączyń	łódzki wschodni	8,29	leśny – starodrzew z bukami, jaworami i jodłami na granicy zasięgu
26	Parowy Janinowskie	brzeziński	41,66	leśny – las bukowy z kompleksem erozyjnych parowów
27	Doliska	brzeziński	3,10	leśny – las mieszany z udziałem jodły poza granicą zasięgu
28	Górki	brzeziński	0,17	florystyczny – stanowisko zimoziołu północnego w drzewostanie sosnowym
29	Zimna Woda	brzeziński	5,58	leśny – naturalny bór mieszany ze starodrzewiem dębowo-sosnowym

1	2	3	4	5
30	Popień	brzeziński	8,06	leśny – starodrzew sosnowy i łęg olszowy
31	Rawka	skierniewicki, brzeziński, rawski, łódzki wschodni, tomaszowski	487,00	wodno-krajobrazowy – rzeka Rawka od źródeł do ujścia wraz ze starorzeczami i fragmentami dopływów oraz ciekawa flora i fauna wodna; obszar siedliskowy Natura 2000
32	Babsk	rawski	10,97	leśny – las dębowo-sosnowy z udziałem lipy
33	Trębaczew	rawski	173,66	leśny – starodrzew modrzewiowy w świetlistej dąbrowie
34	Jeziorsko	poddębicki sieradzki	2350,6	faunistyczny – ostoja ptaków wodno-błotnych o randze europejskiej; obszar Natura 2000
35	Jamno	zduńskowolski	22,35	leśny – grąd wysoki z udziałem jodły
36	Wojstawice	zduńskowolski	96,69	leśny – las o zróżnicowanych warunkach siedliskowych, obfite stanowisko owocującego bluszczu pospolitego
37	Jabłecznik	zduńskowolski	47,29	leśny – zbiorowiska leśne z jodłą, zwłaszcza cenny grąd jodłowy z wielogatunkowym runem
38	Półboru	sieradzki	56,83	leśny – drzewostan dębowo-sosnowy ze starymi okazami pomnikowymi oraz wielogatunkowym runem
39	Molenda	łódzki wschodni	147,12	leśny – naturalne zespoły leśne z jodłą, bukiem i świerkiem na granicy zasięgu
40	Wolbórka	łódzki wschodni	37,39	leśny – źródłiska rzeki Wolbórki i otaczające je drzewostany olchowo-brzozowe
41	Gańków	łódzki wschodni	58,60	leśny – stare drzewostany bukowo-jodłowe, jodła na granicy zasięgu
42	Łaznów	tomaszowski	60,83	leśny – bór jodłowy na granicy zasięgu
43	Małecz	tomaszowski	9,15	leśny i florystyczny – wtórne stanowisko różanecznika żółtego w borze mieszanym i wilgotnym
44	Starodrzew Lubochniański	tomaszowski	22,38	leśny – starodrzew sosnowo-dębowy naturalnego pochodzenia
45	Kruszewiec	tomaszowski	81,54	leśny – wielogatunkowy grąd z jodłą na granicy zasięgu
46	Gać Spalska	tomaszowski	81,65	leśny – łęg jesionowo-olszowy i ols porzeczkowy ze stanowiskami rzadkich roślin i zwierząt
47	Konewka	tomaszowski	99,91	leśny – świetlista dąbrowa z bogatą florą roślin zielnych
48	Żądłowice	tomaszowski	241,92	leśny – mozaika olsów i suchych borów sosnowych, ciekawe układy hydrologiczne i urzeźbienie terenu
49	Spała	tomaszowski	102,70	leśny – położone nad Pilicą grądy ze starymi sosnami i dębami oraz jodłą w pobliżu granicy zasięgu
50	Wrząca	sieradzki	59,70	leśny – kwaśna buczyna niżowa w postaci wysokopiennego lasu bukowego
51	Jaźwiny	sieradzki	3,81	leśny – bór wilgotny mieszany naturalnego pochodzenia na stanowisku wyspowym wśród borów suchych
52	Nowa Wieś	sieradzki	117,65	leśny – drzewostany liściaste z udziałem buka i jodły, stanowiska licznych gatunków roślin chronionych
53	Paza	sieradzki	27,04	leśny – żyzna buczyna na granicy zasięgu z rzadkimi roślinami w runie oraz pomnikowe buki
54	Korzeń	zduńskowolski	34,93	torfowiskowy – torfowisko przejściowe wraz z olsem torfowcowym i porzeczkowym
55	Winnica	łaski	1,54	florystyczny – murawy stepowe i zarośla kserotermiczne z rzadkimi gatunkami roślin
56	Hołda	wieluński	71,24	leśny – naturalne, typowe dla Nizin Środkowopolskich lasy niżowe
57	Grabica	łaski	8,51	torfowiskowy – torfowiska przejściowe i niskie oraz eutroficzne bagna wraz z rzadkimi roślinami
58	Jodły Łaskie	łaski	58,39	leśny – zbiorowiska lasu mieszanego ze zwartymi drzewostanami grądu jodłowego
59	Dęby w Mszczach	piotrkowski	39,15	leśny – starodrzew dębowy naturalnego pochodzenia
60	Meszczce	piotrkowski	35,32	leśny – las mieszany z udziałem dynamicznie rozwijającej się lipy drobnolistnej
61	Las Jabłoniowy	piotrkowski	19,03	florystyczny – populacja rosnących w lesie dzikich drzew owocowych pochodzenia naturalnego
62	Lubiaszów	piotrkowski	202,49	leśny – pierwotny las mieszany z udziałem jodły (grąd jodłowy) z licznymi rzadkimi roślinami i zwierzętami
63	Czarny Ług	piotrkowski	2,46	torfowiskowy – torfowisko wysokie typu atlantyckiego ze stanowiskiem bagnicy torfowej
64	Niebieskie Źródła	tomaszowski	28,77	krajobrazowy – źródła krasowe wraz z rozlewiskami i otaczającym je drzewostanem olszowym; obszar siedliskowy Natura 2000
65	Sługocice	tomaszowski	8,89	florystyczny – stanowisko żywca dziewięciolistnego w grądzie wilgotnym
66	Jeleń	tomaszowski	48,97	leśny – las liściasty z udziałem jodły na granicy zasięgu
67	Twarda	tomaszowski	22,79	leśny – naturalny las z udziałem jodły
68	Gaik	opoczyński	35,85	leśny – starodrzew sosnowo-dębowy
69	Błogie	opoczyński	68,22	leśny – las z dużym udziałem jodły na granicy zasięgu

1	2	3	4	5
70	Długosz Królewski w Węglewicach	wieruszowski	3,26	florystyczny – stanowisko długosza królewskiego – rzadkiej, chronionej paproci
71	Ryś	wieruszowski	54,10	leśny – las bukowy na granicy zasięgu buka
72	Jaksonek	piotrkowski	79,67	florystyczny – stanowisko zimoziółu północnego w dąbrowie
73	Białaczów	opoczyński	22,05	leśny – stary las liściasty z udziałem lipy, jawora i buka oraz naturalny łęg olszowo-jesionowy
74	Lasek Kurowski *	wieluński	22,07	leśny – wielogatunkowy, zróżnicowany las liściasty w krajobrazie rolniczym
75	Mokry Las *	pajęczański	14,59	leśny – grąd z udziałem jodły oraz drzewostan sosnowy z domieszką dębu szypułkowego
76	Dąbrowa w Nizankowicach *	pajęczański	102,54	leśny – dąbrowa świetlista oraz rzadkie w Polsce zbiorowisko kwaśnej dąbrowy trzcinnikowej
77	Węże	pajęczański	20,74	geologiczny i florystyczny – zespół zjawisk krasowych oraz roślinność naskalna i murawy kserotermiczne
78	Murowaniec	pajęczański	42,18	leśny – wielogatunkowy las mieszany naturalnego pochodzenia z udziałem jodły na granicy zasięgu
79	Łuszczanowice	bełchatowski	40,86	leśny – grąd z udziałem jodły na granicy zasięgu
80	Wielkopole	piotrkowski	42,08	leśny – drzewostan jodłowy z rzadkimi gatunkami roślin
81	Diabla Góra	opoczyński	159,0	krajobrazowy – wzgórze z wychodniami piaskowcowymi porośnięte borem sosnowym
82	Jodły Sieleckie	opoczyński	33,13	leśny – las z udziałem jodły na terenie pagórkowatym z pozostałościami po wyrobiskach rudy żelaza
83	Jawora *	piotrkowski	87,19	florystyczny – wyżenne lasy liściaste i mieszane wraz z roślinami rzadkimi w Polsce niżowej
84	Jasień	radomszczański	14,50	leśny – naturalny las cisowy, jedno z najcenniejszych stanowisk cisa w Polsce
85	Kobiełe Wielkie	radomszczański	63,43	leśny – pozostałości naturalnego lasu mieszanego z udziałem jodły oraz sosny i dębu
86	Góra Chełmo	radomszczański	41,31	leśny – las liściasty, oraz pozostałości grodziska na szczycie wzgórza zbudowanego z piaskowców
87	Piskorzaniec	radomszczański	409,19	torfowiskowy – rozległe torfowiska wysokie i niskie wraz z unikatową florą i fauną
88	Czarna Różga	radomszczański	185,60	leśny – naturalny las wilgotny z licznymi gatunkami roślin i zwierząt
89	Dębowiec	radomszczański	45,86	leśny – grąd z lipą szerokolistną na granicy zasięgu i łęg wiązowo-jesionowy z rzadkimi roślinami zielnymi
Łączna powierzchnia:			7404,66	

* – zmiana powierzchni w 2008 roku

Parki krajobrazowe

Na obszarze województwa łódzkiego znajduje się 7 parków krajobrazowych, przy czym trzy Bolimowski, Przedborski

i Załęczański leżą częściowo poza jego granicami. Łączna powierzchnia parków wraz z otulinami wynosi blisko 178 tys. hektarów i obejmuje 9,8% obszaru województwa.

Tabela VIII.4. Parki krajobrazowe na terenie województwa łódzkiego, stan na 31.12.2008 r.

Lp.	Nazwa parku	Rok powstania	Całkowita powierzchnia (ha)			Powierzchnia w granicach województwa (ha)			Siedziba Dyrekcji
			parku	otuliny	razem	parku	otuliny	razem	
1.	Bolimowski Park Krajobrazowy	1986	23 130	2940	26 070	11 863	1390	13 253	Dyrekcja BPK ul. Jagiellońska 29, 96-100 Skierniewice
2.	Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich	1996	10 748	2996	13 744	10 748	2996	13 744	Dyrekcja PKWŁ ul. Zawiszy Czarnego 8/10, 91-829 Łódź
3.	Przedborski Park Krajobrazowy	1988	16 553	18 446 (ochk)	34 999	7385	5417 (ochk)	12 802	Zespół Nadpilicznych Parków Krajobrazowych 97-310 Moszczenica
4.	Spalski Park Krajobrazowy	1995	13 110	24 134	37 244	13 110	24 134	37 244	
5.	Sulejowski Park Krajobrazowy	1994	17 030	36 730	53 760	17 030	36 730	53 760	
6.	Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki	1989	25 330	-	25 330	25 330	-	25 330	Dyrekcja Sieradzkich Parków Krajobrazowych ul. Rycerska 2A, 98-200 Sieradz
7.	Załęczański Park Krajobrazowy *	1978	14 485	12 328	26 813	13 520	8153	21 673	
Łączna powierzchnia w granicach woj. łódzkiego:						98 986	78 820	177 806	

* całkowitą powierzchnię przyjęto wg danych z roku 2004, obecnie brak jest podstaw prawnych funkcjonowania Załęczańskiego Parku Krajobrazowego poza województwem łódzkim

W roku 2008 rozporządzeniem wojewody łódzkiego nr 4/2008 ustanowiono plan ochrony Bolimowskiego Parku Krajobrazowego. Poza tym sytuacja parków krajobrazowych na terenie województwa łódzkiego nie uległa zmianie.

30-lecie Załęczańskiego Parku Krajobrazowego

Chcąc mówić o wyjątkowych obiektach na terenie Ziemi Łódzkiej z pewnością pomyślimy o Załęczańskim Parku Krajobrazowym. To jedna z kilku niekwestionowanych perełek naszej przyrody.

Łódzkie kojarzy się raczej z przyrodą nizinową, więc Załęczański Park Krajobrazowy chroni dość nietypowy, jak na nasz obszar krajobraz wyraźnie pagórkowaty, o skomplikowanej rzeźbie. Pomiędzy łańcuchami polodowcowych wzgórz i pojedynczymi wapiennymi wzniesieniami, tzw. jurajskimi ostańcami, malowniczo wije się Warta, rzeźbiąc w podłożu głębokie przełomy. Odcinek rzeki Warty na terenie Załęczańskiego

Parku Krajobrazowego z całą pewnością jest jednym z najciekawszych jej fragmentów. Określany bywa wręcz jako najpiękniejszy i najbardziej zróżnicowany przyrodniczo w odniesieniu do całego jej biegu. Ten charakterystyczny Wielki Łuk jest bardzo dobrze widoczny na tle mapy Polski.

Jurajskie wzgórza ostańcowe nie tylko urozmaicają krajobraz. Są one środowiskiem życia osobliwych, nigdzie dalej na północ nie spotykanych, wapieniolubnych zbiorowisk roślinnych oraz związanej z nimi fauny. Z wapiennym podłożem parku wiąże się również występowanie tzw. zjawisk krasowych – skałek, jaskiń czy krasowych źródeł. Fachowcy twierdzą, że park należy do najciekawszych obszarów krasowych w kraju.

Jeśli dołączyć do tego pozostałe cenne zbiorowiska roślinności kserotermicznej, leśnej, łąkowej, murawowej, bagiennej, wodnej i torfowiskowej, a także stanowiska archeologiczne oraz przeróżne zabytki kultury, Załęczański Park Krajobrazowy okazuje się być punktem na turystycznej

Fot. VIII. 1. Załęczański Park Krajobrazowy (fot. K. Gara)

mapie Polski, który niewątpliwie warto odwiedzić.

Załęczański Park Krajobrazowy należy do absolutnych pionierów w polskiej ochronie krajobrazu. Powołano go uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu, dnia 5 stycznia 1978 roku. Powstał jako jeden z pierwszych, w czasie, kiedy jeszcze polskie prawo nie przewidywało takiej formy ochrony. Można powiedzieć, że przecierał trudne szlaki dla wielu innych parków, których dziś jest już ponad 150.

Jeszcze sto lat temu o walorach obszaru, który dziś znajduje się w granicach Załęczańskiego Parku Krajobrazowego mogli wiedzieć jedynie mieszkańcy tych terenów. Dopiero w drugiej dekadzie XX wieku rozpoczęto tutaj badania naukowe. Pierwszym znaczącym odkryciem, dokonany przez paleontologa – prof. Jana Samsonowicza, było odnalezienie w jaskiniach góry Zelce imponującej liczby szczątków pliocenских ssaków.

To cenne znalezisko przekonało odkrywcę o potrzebie ochrony tego unikatowego miejsca, a wieść o walorach nadwarciańskiego krajobrazu zaczęła przyciągać naukowców z całej Polski. Po drugiej wojnie światowej rozpoczęto intensywny rozwój badań z wielu dyscyplin, a badacze tego terenu zgodnie zwracali uwagę na jego niezwykłość i zgłaszali potrzebę ochrony. Złożoną historię powstania parku najlepiej znają jego twórcy.

W ubiegłym roku Załęczański Park Krajobrazowy święcił jubileusz 30-lecia istnienia, który zbiegł się z obchodami 10-lecia Terenowej Bazy Edukacji Ekologicznej „Zielona Szkoła”, działającej przy Ośrodku Szkoleniowo-Wypoczynkowym „Nadwarciański Gród” w Załęczu Wielkim. Trzydniowe uroczystości, na które zaproszono wielu przedstawicieli władz i świata nauki odbyły się w Nadwarciańskim Grodzie. Ośrodek powstał w 1976 roku decyzją Wojewódzkiej Rady Przyjaciół Harcerstwa. Początkowo „Nadwarciański Gród” pełnił rolę ośrodka szkoleniowo-wypoczynkowego zuchów i harcerzy. Dziś należy do ogólnopolskiej sieci terenowych baz edukacji ekologicznej „Zielona Szkoła”. Od zawsze istnienie Nadwarciańskiego Grodu związane jest z parkiem. Stanowi on naturalne i wy-

jątkowe zaplecze dydaktyczne stanowiące dla prowadzonej tu działalności edukacyjnej doskonały poligon dydaktyczny.

„Nadwarciański Gród”, we współpracy z Dyrekcją Sieradzkich Parków Krajobrazowych, od wielu lat wychowuje młodzież w poszanowaniu dziedzictwa przyrody i kultury. W oparciu o niezwykle walory parku, korzystając z pomocy przedstawicieli nauki i pracowników Dyrekcji Sieradzkich Parków Krajobrazowych przygotowano dla uczestników „Zielonych Szkół” wielotematyczne ścieżki dydaktyczne.

Po trzydziestu latach od utworzenia parku bez trudu da się zauważyć pewne zmiany. Współczesny sposób gospodarowania uczynił istotne przekształcenia w krajobrazie. Na skutek naturalnej roślinnej sukcesji, park utracił część walorów widokowych. Przesłanianie krajobrazu przez rozrost wysokiej zieleni to zresztą problem nie zastrzeżony dla naszego obszaru. Dotyczy on całej Jury Polskiej. Dziś już nie ulega wątpliwości, że konieczne staje się podjęcie działań, aby to niekorzystne zjawisko ograniczyć. Krajobraz parku stracił także nieco w efekcie ludzkiej ekspansji. Na skutek zmian środowiska nie udało się również uratować istnienia niektórych unikatowych gatunków fauny i flory. Niektóre zniknęły ze względu na ogólne trendy w funkcjonowaniu populacji, ale niektóre niestety, ze względu na zmiany w lokalnym środowisku.

Warta jednak niezmiennie płynie przez park swym szerokim, naturalnym korytem tak, jak ukształtowała je przyroda. Tworzące się w jaskiniach nowe kalcytowe nacieki, tryskające źródła, ginąca w ponorach Sucha Struga, to dowody na wciąż żywe procesy krasowe. Na szczytach jurajskich ostańców, wśród kwiecistych muraw uwijają się barwne motyle, a na zimę do jaskiń parku licznie zlatują nietoperze.

Wygląda zatem na to, że podstawowe walory tego niezwykłego terenu zostały zachowane.

Opracowanie:

Ewelina Fraszczyńska, Krzysztof Gara
Dyrekcja Sieradzkich
Parków Krajobrazowych

20-lecie Przedborskiego Parku Krajobrazowego

Pomysłodawcą utworzenia Przedborskiego Parku Krajobrazowego był prof. Zygmunt Wnuk, który we współpracy z prof. Romualdem Olaczkim stworzyli podwaliny naukowe, ukazujące walory przyrodnicze parku i celowość jego powołania. Wyznaczając granice parku kierowano się spójnością przyrodniczą obszaru, która odbiega od podziałów administracyjnych i dlatego Przedborski Park Krajobrazowy położony jest na terenie dwóch województw – świętokrzyskiego i łódzkiego. Na podstawie podziału fizyczno-geograficznego J. Kondrackiego, obszar PPK leży w środkowej części makroregionu zwanego Wyżyną Przedborską, na którą składają się mezoregiony: północna część Niecki Włoszczowskiej, północno-zachodnia część Pasma Przedborsko-Małogoskiego, zachodnia część Wzgórz Łopuszniańskich i południowy fragment Wzgórz Opoczyńskich.

Park odznacza się dużą zmiennością budowy geologicznej i rzeźby terenu, co wpływa na zwiększone zróżnicowanie innych elementów środowiska przyrodniczego: gleb,

wód podziemnych i powierzchniowych, mikroklimatu, szaty roślinnej i świata zwierzęcego. W wyniku tych zróżnicowań powstał malowniczy krajobraz, odznaczający się dużą różnorodnością i pięknymi punktami widokowymi. Ochrony wymagają walory przyrodniczo-krajobrazowe, głównie najbardziej naturalne tereny w dolinie Pilicy i jej dopływów, rozległe kompleksy leśne i borowe (pozostałości Puszczy Pilickiej) oraz łańcuch wypiętrzeń jurajskich i kredowych Pasma Przedborsko-Małogoskiego. Na terenie Przedborskiego Parku Krajobrazowego i Przedborskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (otulina PPK) znajdują się bogate i dobrze wykształcone zbiorowiska szaty roślinnej: torfowiskowe, szuwarowe, wodne, murawy kserotermiczne itp. Występują tutaj liczne stanowiska gatunków chronionych, a także zagrożonych wyginięciem, znajdujących się na czerwonej liście roślin zagrożonych w Polsce. Flora naczyniowa PPK liczy 954 gatunków, w tym 105 taksonów będących pod ochroną prawną. Najlepiej zbadaną grupą zwierząt bezkręgowych są owady. Szacuje się, że występuje tu około 10 tys. gatunków owadów. Spośród nich 20 gatunków jest chronionych

Fot. VIII.2. Przedborski Park Krajobrazowy – spływ Pilicą (fot. D. Sommerfeld)

ustawowo w Polsce. Kręgowce reprezentuje 266 gatunków, z czego samych ptaków, pod ochroną jest 168 gatunków.

Najcenniejsze przyrodniczo miejsca objęte są ochroną rezerwatową. Pięć z nich leży na terenie parku: rezerwat leśny – Bukowa Góra, Czarna Różga, Oleszno, rezerwat torfowiskowy – Piskorzaniec, rezerwat stepowy – Murawy Dobromierskie oraz jeden w otulinie parku, rezerwat leśny Ewelinów. W granicach PPK rosną 33 drzewa pomnikowe, a kolejnych 66 spełnia warunki objęcia ich tą formą ochrony. Przykładem pomnika przyrody nieożywionej jest gład narzutowy „Jedynak”, leżący w lasach leśnictwa Wierzchlas. Potwierdzeniem dużej wartości przyrodniczej PPK nie tylko w skali kraju, ale i Europy jest wyznaczenie na jego terenie Obszaru Natura 2000 (Ostoja Przedborska) i propozycja powołania kolejnego (Dolina Górnej Pilicy).

Teren parku jest miejscem badań terenowych wielu naukowców reprezentujących różne dyscypliny nauk przyrodniczych. W ich efekcie stale aktualizowane są zasoby oraz zmiany zachodzące w środowisku przyrodniczym parku.

Przedborski Park Krajobrazowy prowadzi działalność edukacyjną. Podstawową grupą odbiorców są dzieci i młodzież szkolna. W zajęciach terenowych, w postaci jednodniowej wycieczki autokarowej, uczestniczy w ciągu roku ok. 1500 osób. Prowadzone są również zajęcia stacjonarne na terenie szkół i w sali edukacyjnej parku.

Analizując 20 lat działalności Przedborskiego Parku Krajobrazowego, w kategoriach jego wpływu na obszar działania, należy wymienić kilka zagadnień:

- ustanowienie planu ochrony jako narzędzia w realizacji ustawowych zadań parku,
- poprzez działania edukacyjno-promocyjne znacznie wzrosła rozpoznawalność i akceptacja społeczna tej formy ochrony przyrody na terenie działania parku i w jego otoczeniu,
- prowadzone działania badawcze na terenie parku pozwalają aktualizować stan zasobów przyrodniczych oraz w perspektywie czasowej śledzić zmiany w nich zachodzące,

- zwiększenie atrakcyjności turystycznej i popularyzacja terenów objętych parkiem.

Teren parku podlega również zagrożeniom wynikającym z działalności człowieka. Największymi zagrożeniami dla środowiska przyrodniczego parku są:

- w dalszym ciągu nieuporządkowana gospodarka odpadami stałymi i ciekłymi,
- postępujący proces obniżania się poziomu wód gruntowych, powodujący degradację fitocenozy.

*Opracowanie: Zespół Nadpilicznych
Parków Krajobrazowych
Przedborski Park Krajobrazowy
ul. Krakowska 28, 97-570 Przedbórz*

Obszary chronionego krajobrazu

- W granicach administracyjnych województwa łódzkiego obszary chronionego krajobrazu zajmują powierzchnię 222 140 hektarów, co stanowi 12,2% jego powierzchni. W roku 2008 nie wyznaczono nowych obszarów chronionego krajobrazu.

Tabela VIII.5. Obszary chronionego krajobrazu na terenie województwa łódzkiego, stan na 31.12.2008 r.

Lp.	Nazwa obszaru	Pow. (ha)
1.	OChK Bolimowsko-Radziejowicki	16 678
2.	Brąszewicki OChK	14 204
3.	Chrząstawsko-Widawski OChK	4 194
4.	OChK Doliny Bzury	13 500
5.	OChK Doliny rzeki Proсны	22 854
6.	OChK Dolina Przysowy	2 168
7.	OChK Górnej Rawki	8 300
8.	OChK Mrogi i Mrozycy	11 871
10.	OChK Doliny Widawki	41 390
11.	OChK Doliny Wolbórki	2 272
12.	Nadwarciański OChK	27 432
13.	OChK Pradolina Warszawsko-Berlińska	14 639
14.	Puczniwski OChK	6 276
15.	Przedborski OChK	5 417
16.	OChK Środkowej Grabi	6 558
17.	OChK Dolina Miazgi pod Andrespolem	143
18.	Pozostałe obszary (bez nazwy)	24 244
Łączna powierzchnia:		222 140

Obszary Natura 2000

Do sieci Natura 2000 należą obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) oraz specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).

W 2008 roku nastąpiło dalsze rozszerzenie polskiej sieci Natura 2000:

- Rozporządzeniem z dnia 27 października 2008 r. (Dz. U. Nr 198, poz. 1226) Minister Środowiska wyznaczył 17 obszarów specjalnej ochrony ptaków. Aktualnie na terenie Polski znajduje się 141 ptasich obszarów Natura 2000, zajmujących łącznie 15,6% terytorium kraju.
- Komisja Europejska zatwierdziła 175 obszarów siedliskowych zgłoszonych przez polski rząd, przez co wszystkie obszary projektowane – zgłoszone do KE uzyskały status Obszarów o Znaczeniu Wspólnotowym. W tej sytuacji w Polsce oficjalnie zatwierdzone są 364 obszary siedliskowe obejmujące 8,1% powierzchni lądowej kraju.

Na obszarze województwa łódzkiego stan sieci Natura 2000 uległ w 2008 roku następującym zmianom:

- Zbiornik Jeziorsko został uznany rozporządzeniem MŚ za obszar specjalnej ochrony ptaków,
- trzy obszary traktowane dotąd jako projektowane: Dolina Środkowej Pilicy, Dolina Rawki i Dolina Dolnej Pilicy zostały uznane przez KE za specjalne obszary ochrony siedlisk.

Na terenie województwa łódzkiego znajdują się obecnie cztery obszary ochrony ptaków (dwa w niewielkim fragmencie) o łącznej powierzchni 38 156 ha, co stanowi 2,1% obszaru województwa oraz 11 obszarów siedliskowych obejmujących 41 777 ha, czyli 2,3% powierzchni województwa (tabela VIII.6).

Na liście proponowanych obszarów siedliskowych, zgłoszonych do konsultacji społecznych i międzyresortowych, znajdują się jeszcze 24 ostoje o łącznej powierzchni blisko 8 tys. hektarów (tabela VIII.7).

Tabela VIII.6. Obszary Natura 2000 wyznaczone na terenie województwa łódzkiego, stan na 31.12.2008 r.

Lp.	Nazwa obszaru	Kod obszaru	Powierzchnia całkowita (ha)	W granicach woj. łódzkiego udział / powierzchnia (ha)	
Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków					
1.	Pradol. Warszawsko-Berlińska	PLB 100001	23 412,4	93,8%	21 968,9
2.	Zbiornik Jeziorsko	PLB 100002	10 186,1	93,6%	9570,4
3.	Dolina Pilicy	PLB 140003	35 356,3	6,6%	2345,5
4.	Dolina Środkowej Warty	PLB 300002	570 104,4	7,4%	4271,6
Łączna powierzchnia:			126 059,2	38 156,4	
Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk					
1.	Dąbrowa Grotnicka	PLH 100001	101,5	100%	101,5
2.	Dąbrowa Świetlista w Pernie	PLH 100002	40,1	100%	40,1
3.	Lasy Spalskie	PLH 100003	2016,4	100%	2016,4
4.	Łąka w Bęczkowicach	PLH 100004	191,2	100%	191,2
5.	Niebieskie Źródła	PLH 100005	25,2	100%	25,2
6.	Pradolina Bzury-Neru	PLH 100006	17 696,0	94%	16 634,2
7.	Załęczański Łuk Warty	PLH 100007	9317,2	99,9%	9307,9
8.	Dolina Środkowej Pilicy	PLH 100008	3787,4	100%	3787,4
9.	Dolina Rawki	PLH 100015	2525,4	89%	2256,7
10.	Dolina Dolnej Pilicy	PLH 140016	31 821,6	12%	3818,6
11.	Ostoja Przedborska	PLH 260004	11 605,2	31%	3597,6
Łączna powierzchnia:			79 127,2	41 776,8	

Mapa VIII.1. Obszary Natura 2000 wyznaczone na terenie województwa łódzkiego

Tabela VIII.7. Proponowane Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk Natura 2000 (*Shadow List 2006 i 2008*) na terenie województwa łódzkiego, stan z 05.05.2009 r.

Lp.	Nazwa obszaru	Powierzchnia całkowita (ha)	W granicach woj. łódzkiego udział / powierzchnia (ha)	
1	Buczyna Gałkowska	103,6	100%	103,6
2	Buczyna Janinowska	529,0	100%	529,0
3	Cisy w Jasieniu	19,7	100%	19,7
4	Dąbrowy Świetliste koło Redzenia	44,3	100%	44,3
5	Dąbrowy w Marianku	72,7	100%	72,7
6	Dolina Czarnej	5802,0	12%	1139,2
7	Dolina Górnej Pilicy	11 548,4	19%	2219,0
8	Grabia	1695,2	100%	1695,2
9	Grabinka	45,8	22%	10,1
10	Grądy nad Lindą	54,9	100%	54,9
11	Las Dębowiec	47,0	100%	47,0
12	Lasy Gorzkowickie	61,5	100%	61,5
13	Lasy Smardzewickie	286,5	100%	286,5
14	Lipickie Mokradła	369,5	100%	369,5
15	Lubiaszów w Puszczy Pilickiej	206,0	100%	206,0
16	Łąki Ciebłownicze	502,0	100%	502,0
17	Polany Puszczy Bolimowskiej	132,3	100%	132,3
18	Silne Błota	67,4	100%	67,4
19	Słone Łąki w Pełczyskach	35,0	100%	35,0
20	Szczypiornik Kowaliki	28,5	100%	28,5
21	Torfowiska Żytno-Ewina	45,3	100%	45,3
22	Święte Ługi	151,2	100%	151,2
23	Wielkopole – Jodły pod Czartorią	41,9	100%	41,9
24	Wola Cyrusowa	92,3	100%	92,3
	Łączna powierzchnia:	21 982,0		7951,4

Fot. VIII.3. OSO Zbiornik Jeziersko (fot. M. Wężyk)

Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę OSO Zbiornik Jeziorsko (opis pozostałych OSO zamieszczono w Raporcie o stanie środowiska w województwie łódzkim w 2004 roku) oraz obszarów siedliskowych wyznaczonych na terenie województwa łódzkiego.

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Zbiornik Jeziorsko PLB 100002

Obszar o powierzchni 10 186,1 ha położony jest w makroregionach: Kotlina Sieradzka i Wysoczyzna Łaska (mapa VIII.1). Pod względem administracyjnym znajduje się on na terenie powiatów poddębickiego i sieradzkiego w województwie łódzkim (9570,4 ha) oraz, w niewielkim fragmencie, na terenie woj. wielkopolskiego. W krajobrazie obszaru dominują otwarte wody, odsłonięte dno cofki zbiornika (pokryte przez

łąki i zakrzewienia) oraz tereny rolnicze. Obszar obejmuje ostoję ptasią o randze europejskiej – PL078 (ważna ostoja lęgowych i migrujących ptaków wodno-błotnych).

W ostoi występuje co najmniej 25 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 3 gatunki z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: batalion, czapla biała, rybitwa białoczelną, rybitwa białowąsa, rybitwa rzeczna. W okresie wędrowek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrowkowego: gęgawy, gęsi zbożowej, płaskonosą, czapli białej; stosunkowo duże koncentracje osiąga: batalion, bocian czarny, biegus zmienny, cyraneczka, cyranka, czajka, gęś białoczelną, krzyżówka, kszczyk, kwokacz i świstun; ptaki wodno-błotne występują w koncentracjach powyżej 20 000 osobników.

Fot. VIII.4. SOO Dąbrowa Świetlista w Pernie (fot. M. Wężyk)

Część obszaru objęta jest ochroną jako rezerwat przyrody Jeziorsko.

Największym zagrożeniem dla funkcjonowania obszaru jako ostoi ptaków jest zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego oraz rozbudowa osiedli turystycznych poza terenem zwartej zabudowy nad brzegiem zbiornika.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dąbrowa Grotnicka PLH 100001

Obszar o powierzchni 101,48 ha leży w powiecie zgierskim, u podnóża krawędzi Wzniesień Łódzkich. Obejmuje fragment lasu sosnowo-dębowego w wieku 80–120 lat, położony wewnątrz dużego kompleksu Lasów Grotnickich. Całość obszaru pokrywają dwa siedliska z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG: ciepłolubne dąbrowy i grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny, występuje tu także gatunek z Załącznika II Dyrektywy – dzwoniecznik wonny oraz znajdują się stanowiska licznych gatunków roślin ciepłolubnych oraz prawnie chronionych i zagrożonych w Polsce. Obszar objęty jest ochroną jako rezerwat przyrody Dąbrowa Grotnicka.

Głównym zagrożeniem dla obszaru są zmiany sukcesyjne w kierunku lasu grądowego.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dąbrowa Świetlista w Pernie PLH 100002

Obszar o powierzchni 40,06 ha leży w powiecie kutnowskim, na Równinie Kutnowskiej. Obejmuje fragment lasu dębowego w wieku około 100 lat, położonego na stoku płaskiego pagórka żwirowego, na terenie moreny dennej, w otoczeniu pól uprawnych. Całą powierzchnię pokrywa siedlisko z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG – ciepłolubne dąbrowy, występują tu także stanowiska licznych gatunków roślin prawnie chronionych w Polsce. Obszar w całości objęty jest ochroną jako rezerwat przyrody Dąbrowa Świetlista.

Głównym zagrożeniem dla obszaru są zmiany sukcesyjne w kierunku grądu.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Lasy Spalskie PLH 100003

Obszar o powierzchni 2016,4 ha leży w powiecie tomaszowskim, na terenie Doliny Białobrzesckiej. Obejmuje fragment kompleksu leśnego leżącego wzdłuż doliny Pilicy i jej dopływu Gać. Teren jest równinny, zbudowany z osadów zlodowacenia odrzańskiego. Ponad 50% obszaru zajmuje pięć siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym dominujące są: grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny oraz łągi wierzbowe. Na wysoczyźnie przetrwały starodrzewia z 250-letnimi dębami i grabami oraz 200-letnimi sosnami. Z siedliskami tymi związana jest wartościowa flora i fauna o charakterze puszczańskim. Występują tu 4 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Bogata i obfitująca w rzadkie gatunki jest entomofauna. Schron kolejowy w Konewce jest jednym z 10 największych zimowisk nietoperzy w Polsce.

Obszar w większości objęty jest ochroną jako Spalski Park Krajobrazowy, z trzema rezerwatami przyrody: Gać Spalska, Konewka i Spała.

Główne zagrożenie dla ostoi nietoperzy w Konewce stanowią próby prywatyzacji oraz zagospodarowania schronu kolejowego.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Łąka w Bęczkowicach PLH 100004

Obszar o powierzchni 191,18 ha leży w powiecie piotrkowskim, na Równinie Piotrkowskiej. Obejmuje torfowiska i łąki w dolinie Luciąży. Większość powierzchni zajmuje pięć siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, głównie torfowiska i łągi wierzbowe. Występuje tu liczna populacja lipiennika Loesela – gatunku storczyka z Załącznika II Dyrektywy oraz stanowiska rzadkich i zagrożonych gatunków roślin, w tym podlegających ochronie prawnej.

Głównym zagrożeniem dla obszaru jest odwodnienie torfowiska przez rowy wykopane na jego obrzeżu oraz sukcesja roślinności krzewiastej i drzewiastej, która nasiliła się po zaniechaniu użytkowania łąk.

Fot. VIII.5. S00 Łąka w Bęczkowicach (fot. M. Wężyk)

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Niebieskie Źródła PLH 100005

Obszar o powierzchni 25,24 ha leży w powiecie tomaszowskim, na terenie Doliny Białobrzesckiej. Obszar znajduje się w terasie Pilicy i stanowi zespół wywierzysk, źródeł krasowych wraz z rozlewiskami utworzonymi przez kanały odpływowe, otoczony kompleksem lasów łęgowych i olsów oraz płatami zbiorowisk zaroślowych i szuwarowych. Osobliwością są silnie pulsujące, obfite źródła bijące z wapiennego podłoża. Wykazano tu trzy typy siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej: źródlika wapienne ze zbiorowiskami *Cratoneurion commutati*, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe, olsy źródliskowe oraz starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne. Niezamierzające zbiorniki wodne stanowią ostoję zimujących ptaków wodno-błotnych.

Całość obszaru objęta jest ochroną jako rezerwat przyrody Niebieskie Źródła.

Głównym zagrożeniem jest zabudowa bezpośredniego otoczenia obszaru.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Pradolina Bzury-Neru PLH 100006

Obszar o powierzchni 17 696,03 ha leży na terenie powiatów: kutnowskiego, łęczyckiego i łowickiego, w województwie łódzkim oraz, w niewielkim fragmencie, na terenie woj. wielkopolskiego, zajmując część makroregionów: Kotliny Kolska i Równina Łowicko-Błońska. Obszar obejmuje odcinek Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej pomiędzy Łowiczem i Dąbiem. Koryta Bzury i Neru są uregulowane i wyprostowane. Wzdłuż rzek zachowały się niewielkie kompleksy lasów łęgowych. Środkowy odcinek doliny pokrywają torfowiska niskie i przejściowe, dużo jest rowów, starorzeczy i dołów potorfowych w różnych stadiach zarastania. Część obszaru zajmują rozległe łąki, znaczną powierzchnię pokrywają turzycowiska, szuwały trzcinowe, zarośla łozowe oraz

olsy, a także duże zespoły stawów rybnych. Łącznie stwierdzono tu 9 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, a ponadto 9 gatunków z Załącznika II. Jest to też miejsce występowania wielu rzadkich i zagrożonych w skali kraju lub lokalnej gatunków roślin naczyniowych, w tym chronionych prawnie. Cały teren uznany jest za obszar ochrony ptaków PLB 100001 Pradolina Warszawsko-Berlińska (ostoja lęgowa ponad 100 gatunków ptaków).

Głównym zagrożeniem dla obszaru jest zanieczyszczenie wód, regulacje rzek, zaniechanie uprawy łąk oraz intensyfikacja gospodarki stawowej.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Załęczański Łuk Warty PLH 100007

Obszar o powierzchni 9317,24 ha leży na Wyżynie Wieluńskiej, w powiatach wieluńskim i pajęczańskim, w województwie łódzkim oraz, bardzo niewielki fragment (0,1%) na terenie woj. opolskiego. Obszar obejmuje dolinę Warty głęboko wciętą w wapienne podłoże i tworzącą trzy przełomy, wraz z rozległym terenem w zakolu rzeki. W krajobrazie dominują formacje plejstoceny: wzniesienia morenowe, równiny piaszczyste i sandry, charakterystyczne są utwory krasowe: jaskinie, źródła, skałki, studnie i leje. Stwierdzono tu ponad 100 zbiorowisk roślinnych, w tym z ciekawymi wapieniolubnymi gatunkami. Występuje tu 13 rodzajów

siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej oraz 8 gatunków kręgowców z Załącznika II Dyrektywy. Liczne jaskinie są miejscami zimowania bogatych populacji nietoperzy. We florze liczne są wapieniolubne gatunki roślin naczyniowych o charakterze górskim, gatunki roślin naczyniowych chronione prawnie oraz rzadkie lub zagrożone lokalnie.

Obszar położony jest na terenie Załęczańskiego Parku Krajobrazowego, znajdują się tu dwa rezerwaty przyrody: Dąbrowa w Niżankowicach i Węże.

Głównymi zagrożeniami dla obszaru są: zanieczyszczenie wody, eksploatacja wapieni oraz niekontrolowana zabudowa.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Środkowej Pilicy PLH 100008

Obszar o powierzchni 3787,43 ha leży w makroregionie Dolina Sulejowska, w powiatach piotrkowskim i radomszczańskim. Obszar obejmuje 40 km odcinek doliny Pilicy, gdzie rzeka jest nieuregulowana, tworzy liczne meandry i starorzecza. Pewne fragmenty obszaru są regularnie zalewane. Dużą część powierzchni doliny pokrywają łąki kośne i pastwiska, znajdują się tu również niewielkie płaty torfowisk, trzcinowisk i turzycowisk. Znaczne połacie brzegów rzeki porośnięte są lasami lęgowymi i nadrzecznymi zaroślami wierzbowymi. Stwierdzono tu występowanie: 11 typów siedlisk

Fot. VIII.6. SOO Pradolina Bzury-Neru (fot. M. Wężyk)

Fot. VIII.7. S00 Dolina Rawki (fot. P. Wypych)

przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, pokrywających w sumie ok. 50% powierzchni obszaru, 8 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej (w tym 4 gatunki ryb), 7 gatunków zamieszczonych na polskich czerwonych listach, 19 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG.

Około połowa powierzchni obszaru znajduje się w granicach Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

Do ważniejszych zagrożeń obszaru należą: sukcesja roślinności na nieużytkowanych łąkach, przekształcanie łąk w grunty orne, nasadzenia sosny na siedliskach lasów łągowych oraz intensywne wędkarstwo i kłusownictwo.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Rawki PLH 100015

Obszar o powierzchni 2525,38 ha leży w powiatach skierniewickim i rawskim, w województwie łódzkim oraz, w niewielkim fragmencie na terenie woj. mazowieckiego. Dolina Rawki położona jest w centralnej części Niziny Środkowopolskiej, na obszarze granicznym dwóch mezoregionów: Równiny

Łowicko-Błońskiej oraz Wysoczyzny Rawskiej. Rawka należy do nielicznych w Polsce niżowej rzek o naturalnym, meandrującym korycie oraz brzegach porośniętych roślinnością łągową i łąkową. Liczne starorzecza i zagłębienia są miejscem występowania interesującej roślinności: wodnej, bagiennej, szuwarowej i zaroślowej. W dolinie Rawki stwierdzono ponad 540 gatunków roślin naczyniowych, wśród nich wiele chronionych i rzadkich w skali krajowej lub regionalnej. Na obszarze stwierdzono występowanie 6 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej oraz 10 gatunków z Załącznika II Dyrektywy.

Około 50% obszaru znajduje się w granicach Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, około 30% obszaru stanowi teren rezerwatu Rawka; występują tu jeszcze rezerwaty: Kopanicha i Ruda-Chlebacz.

Do ważniejszych zagrożeń obszaru należą: zanieczyszczenie wód powierzchniowych, zbyt intensywna i niekontrolowana turystyka i rekreacja, zarastanie łąk spowodowane zaprzestaniem użytkowania oraz potencjalnie: północny przebieg autostrady A-2 i budowa drugiego zbiornika wodnego w dolinie Rawki.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Dolnej Pilicy PLH 140016

Stosunkowo niewielki fragment obszaru, którego powierzchnia wynosi 31 821,57 ha, leży w województwie łódzkim, w powiatach tomaszowskim i opoczyńskim, natomiast blisko 90% jego powierzchni znajduje się w województwie mazowieckim. Pod względem fizycznogeograficznym obszar leży w Dolinie Białobrzesckiej i na Równinie Kozienickiej. Ostoja obejmuje odcinek doliny Pilicy o szerokości 1–5 km oraz dolinę Drzewiczki. Część południowa doliny Pilicy jest płaska, w znacznym stopniu pokryta lasami. Rzeka na tym odcinku meandruje, tworząc liczne wysepki, łachy i ławice piasku. Terasa zalewowa jest częściowo zmeliorowana, dominują na niej łąki i pastwiska o różnym stopniu wilgotności oraz zbiorowiska turzyc i trzcin. Na obszarze wykazano 10 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej i 9 gatunków z Załącznika II tej dyrektywy. Ostoja charakteryzuje się bogatą florą – stwierdzono tu występowanie 575

gatunków roślin naczyniowych, w tym rzadkie, zagrożone i prawnie chronione. Obszar w znacznej części pokrywa się z OSO Dolina Pilicy. Jest to ważna ostoja ptasia o randze krajowej. Występują tu co najmniej 32 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, oraz 6 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt.

Niewielka część obszaru leży na terenie Spalskiego Parku Krajobrazowego z rezerwatem przyrody Żądłowice w woj. łódzkim.

Główne zagrożenia dla obszaru to zmniejszenie przepływu wody w Pilicy, spowodowane przez Zbiornik Sulejowski i obniżanie poziomu wód gruntowych oraz przesuszenie łąk i pastwisk, zmiana użytków zielonych na rolne, zabudowa rekreacyjna oraz zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja Przedborska PLH 260004

Obszar o powierzchni 11 605,21 ha leży w jednej trzeciej w powiecie radomszczańskim, a pozostała część znajduje się na te-

Fot. VIII.8. SOO Ostoja Przedborska – rez. Piskorzeniec (fot. S. Sommerfeld)

renie woj. świętokrzyskiego. Większość obszaru zajmuje makroregion Wzgórza Łopuszańskie, a zachodnią część stanowi zbocze Pasma Przedborsko-Małogoskiego zbudowanego z górnourajskich wapieni i kredowych piaskowców. Sieć rzeczna jest stosunkowo bogata, stanowią ją liczne dopływy Czarnej Włoszczowskiej. Znaczną część obszaru zajmuje rozległy kompleks wilgotnych i podmokłych łąk, zachowały się tu także duże fragmenty naturalnych drzewostanów. Dominują bory sosnowe, lecz pozostały też naturalne płaty grądów, buczyn i dąbrów. Na zboczach wzgórz rozwijają się murawy kserotermiczne, a w dolinach torfowiska. Najbardziej rozległym i najcenniejszym z nich jest Piskorzaniec. Stwierdzono tu występowanie 13 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Ochronie podlega tu duże bogactwo flory (900 gatunków roślin naczyniowych, z licznymi rzadkimi i zagrożonymi w Polsce lub regionie oraz prawnie chronionymi)

mi) i fauny, zwłaszcza charakterystycznej dla siedlisk wilgotnych. Wśród nich jest 10 gatunków roślin i zwierząt z Załącznika II Dyrektywy.

Część obszaru położona jest na terenie Przedborskiego Parku Krajobrazowego z rezerwatami przyrody Piskorzaniec i Czarna Różga (w woj. łódzkim).

Zagrożenia dla obszaru stanowią: zachwianie równowagi stosunków wodnych, zanieczyszczenie wód oraz niekontrolowane pozyskiwanie drewna.

Pomniki przyrody

W 2008 roku samorzady lokalne ustanowiły 51 pomników przyrody:

- Rada Miejska w Łodzi – 24 drzewa pojedyncze,
- Rada Miejska w Przedborzu w powiecie radomszczańskim – 26 drzew pojedynczych,

Fot. VIII.9. Pomnik przyrody „Źródło Świętego Floriana” (fot. P. Wypych)

- Rada Gminy Wierzchlas w powiecie wieluńskim – źródło krasowe o nazwie: „Źródło Świętego Floriana”, Ponadto rozporządzeniami wojewody łódzkiego:
- nr 5/2008, 15/2008, 35/2008 i 36/2008 uznano za pomniki przyrody 30 drzew pojedynczych, dwie aleje oraz 6 grup drzew na terenie powiatów: bełchatowskiego, piotrkowskiego, sieradzkiego, tomaszowskiego, radomszczańskie, wierszowskiego i zgierskiego,
- nr 26/2008 zniesiono ochronę 11 drzew uznanych za pomniki przyrody w powiatach: łaskim, pabianickim i zgierskim.

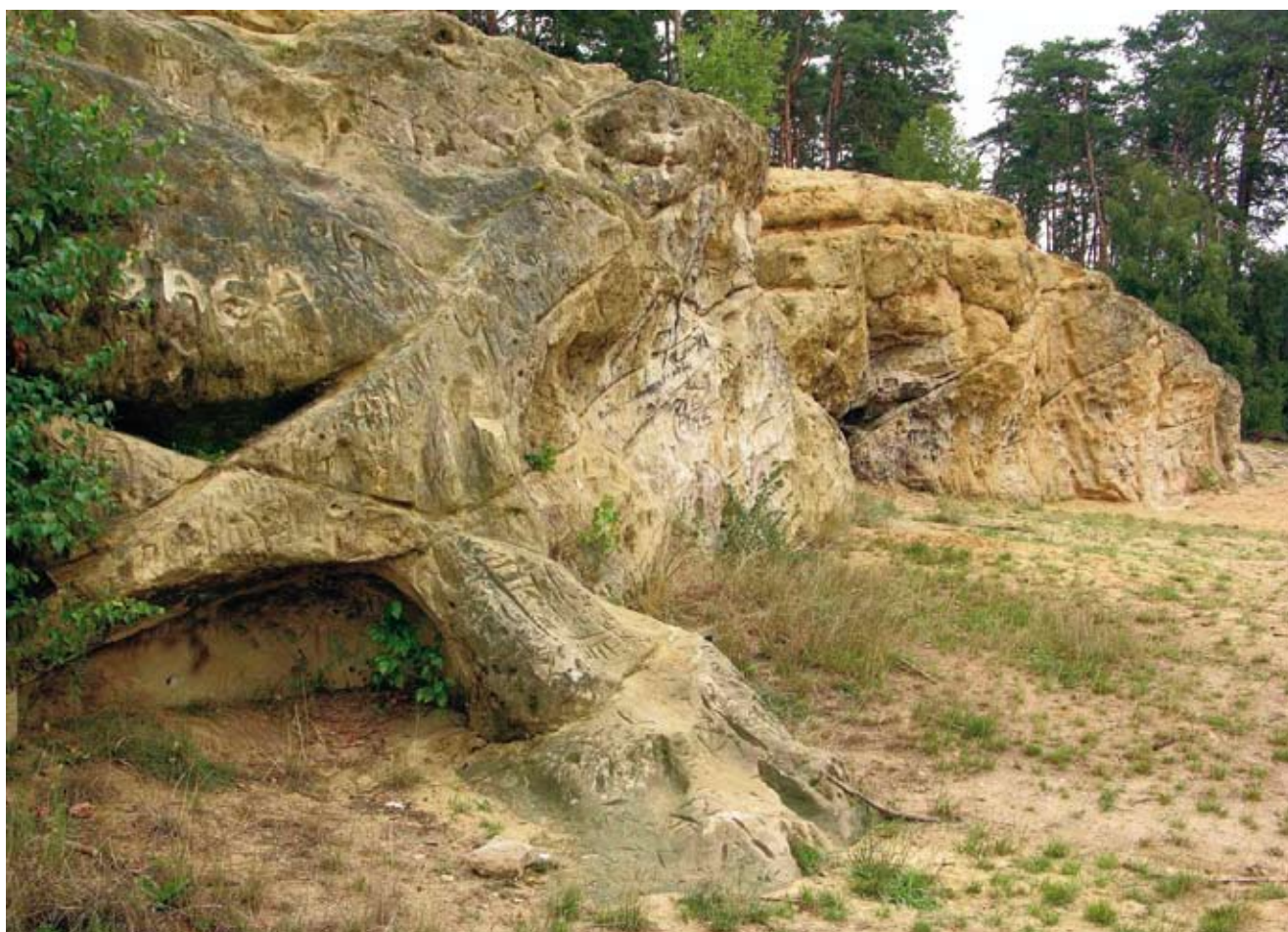
wzgórze piaskowcowe o powierzchni około 20 ha i znajdujące się w jego obrębie podziemne wyrobiska. Wyrobiska mają postać grot oraz prowadzących do nich sztolni i korytarzy powstałych w XVIII i XIX wieku wskutek wydobywania piasku kwarcowego. Największa z grot ma 30 metrów długości, 25 metrów szerokości i 3 metry wysokości, najdłuższy korytarz ma 120 m. W ostatnich latach część chodników uległa zawaleniu. Następstwem objęcia obiektu ochroną prawną ma być zabezpieczenie go przed dalszym niszczeniem oraz renowacja i udostępnienie turystom.

Stanowiska dokumentacyjne

W 2008 roku uchwałą Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego ustanowiono stanowisko dokumentacyjne pod nazwą „Groty Nagórzyckie”. Przedmiotem ochrony jest

Użytki ekologiczne

W 2008 roku uchwałą Rady Miejskiej w Łodzi ustanowiono użytek ekologiczny „Łąki na Modrzewiu” o powierzchni 2,93 ha. Użytek powstał w celu ochrony cennych siedlisk przyrodniczych o cechach natu-

Fot. VIII.10. Stanowisko dokumentacyjne „Groty Nagórzyckie” (fot. P. Wypych)

Tabela VIII.8. Indywidualne formy ochrony przyrody na terenie województwa łódzkiego, stan na 31.12.2008 r.

Powiat	Pomniki przyrody (liczba)			Stanowiska dokumentacyjne		Użytki ekologiczne		Zespoły przyrodniczo- krajobrazowe	
	ogółem	żywej	nieoży- wionej	pow. (ha)	liczba	pow. (ha)	liczba	pow. (ha)	liczba
bełchatowski	65	65	-	-	-	277,93	123	-	-
brzeziński	78	78	-	-	-	-	-	619,95	3
kutnowski	67	67	-	-	-	-	-	-	-
łaski	71	71	-	-	-	5,52	4	2 880,92	6
łęczycki	27	27	-	-	-	-	-	-	-
łowicki	40	40	-	-	-	3,05	2	46,35	1
łódzki	328	325	3	-	-	2,93	1	-	-
łódzki wschodni	38	38	-	-	-	12,88	17	-	-
opoczyński	244	244	-	-	-	34,80	39	-	-
pabianicki	71	69	2	-	-	42,39	6	1 407,09	6
pajęczański	125	115	10	-	-	1,90	3	2,34	1
piotrkowski ziem.	211	211	-	-	-	583,85	218	-	-
piotrkowski grodz.	13	13	-	-	-	42,97	9	-	-
podębicki	80	78	2	10,00	1	18,90	b.d.	114,68	6
radomszczański	171	170	1	-	-	135,13	130	-	-
rawski	133	132	1	-	-	8,80	7	-	-
sieradzki	297	296	1	-	-	85,32	48	729,98	3
skierniewicki ziem.	201	200	1	-	-	93,80	89	572,30	1
skierniewicki grodz.	72	72	-	-	-	-	-	-	-
tomaszowski	401	401	-	20,80	1	51,50	21	-	-
wieluński	145	142	3	0,52	1	84,10	55	2 766,00	2
wieruszowski	47	47	-	-	-	1,02	1	3,96	1
zduńskowolski	97	97	-	-	-	46,90	6	-	-
zgierski	225	225	-	0,03	1	48,30	b.d.	-	-
RAZEM	3247	3223	24	31,35	4	1 581,99	-	9 143,57	30

ralnych, w tym zbiorowisk łąk wilgotnych z fragmentami łąk trzęślicowych i zarośli wierzbowych oraz rozlewisk źródłiskowych rzeki Łagiewniczanki, stanowiących ostoję roślin i zwierząt objętych ochroną gatunkową.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

W 2008 roku na terenie województwa łódzkiego nie zaszły zmiany dotyczące tej formy ochrony przyrody.

Opracowanie: Marcin Wężyk

Literatura wykorzystana oraz polecana

- Burzyński I. (red.) 1998. Spalski Park Krajobrazowy. ZNPK, Moszczenica.
- Czyżewska K. 1993. Szata roślinna. [w:] Pączka S. (red.) Środowisko geograficzne Polski Środkowej. Wyd. UŁ, Łódź: 157–207.
- Jakubowska-Gabara J., Markowski J. (red.) 2002. Bolimowski Park Krajobrazowy. RCEE, Łódź.
- Janiszewski T. (red.) 2009. Biuletyn faunistyczny Polski Środkowej. Kręgowce. Zeszyt 15 UŁ, Łódź.
- Kurowski J.K. (red.). 1998a. Sulejowski Park Krajobrazowy – środowisko przyrodniczo-geograficzne. ZNPK, Moszczenica.

-
- Kurowski J.K. (red.). 1998b. Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich. EKO-WYNIK, Łódź.
- Kurowski J.K. (red.) 2002. Parki krajobrazowe Polski Środkowej. Katedra Geobotaniki i Ekologii Roślin UŁ, Łódź.
- Kurowski J. K., Andrzejewski H., Filipiak E., Mamiński M. 1995. Rezerwaty regionu łódzkiego. ZOŁOP, EKO-WYNIK, Łódź.
- Olaczek R. (red.). 1986. Załęczański Park Krajobrazowy na Wyżynie Wieluńskiej w woj. sieradzkim. Acta Univ. Lodz. Folia sozol. 2. Łódź.
- Rąkowski G. (red.) 2002. Parki krajobrazowe w Polsce. Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa.
- Ruszkowska J. 2000. Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki [w:] Raport o stanie środowiska w województwie łódzkim w 1999 roku, Łódź.
- Krajobraz przyrodniczy województwa łódzkiego. Praca zbiorowa. Urząd Marszałkowski w Łodzi, Łódź 2007.
- Dane Ministerstwa Środowiska (standardowe formularze danych obszarów Natura 2000) dostępne na: <http://www.mos.gov.pl/natura2000>
- Dzienniki Urzędowe Województwa Łódzkiego rok 2008.

